

Een leven lang leren in Leudal

van collectie naar connectie
Beleidsplan Bibliotheekwerk gemeente Leudal 2017-2020

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Wet en regelgeving	3
	2.1. Wettelijk kader	3
	2.2. Vijf functies van het bibliotheekwerk	3
	2.3. Rollen en verantwoordelijkheden gemeenten	3
3.	Trends	5
	3.1. Omgevingsfactoren	5
	3.2. Trends	5
4.	Regionale samenwerking	6
	4.1. Regionale samenwerking en uitvoering	6
5.	Leudal	6
	5.1. Coalitieakkoord "Op Vertrouwen een toekomst bouwen"	6
	5.2. Feiten en cijfers Leudal	6
6.	Regionaal kader	7
	6.1. Visie	7
	6.2. Programmalijnen	7
7.	Bijlagen	8
	7.1. Tabel 1	9
	7.2. Tabel 2	10

1. Inleiding

Het bibliotheekwerk in de gemeente Leudal heeft de laatste jaren fors onder druk gestaan. Enerzijds vanwege de forse bezuinigingen die hebben plaatsgevonden anderzijds vanwege een aanbesteding die uiteindelijk geen doorgang heeft gevonden. Ondanks deze roerige jaren is voortgebouwd op de ingezette koers en dit heeft bijvoorbeeld in 2015 geleid tot de 2de beste bibliotheek van Nederland. Iets waar men terecht trots op mag zijn. Dit beleidsplan is een aanzet om te komen tot een koers voor de komende 4 jaar. Voortbouwen op de successen en ervaringen van het verleden en vooruitkijken naar de mogelijkheden die komen.

2. Wet en regelgeving

2.1. Wettelijk kader

De Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (Wsob) is sinds 1 januari 2015 van kracht. De Wsob verankert de landelijke digitale bibliotheek als een rijkstaak. Daarnaast brengt het lokale bibliotheken, provinciale serviceorganisaties en de Koninklijke Bibliotheek tezamen in één bibliotheeknetwerk, waarvoor de drie overheidslagen gezamenlijk verantwoordelijk zijn. De Wsob verplicht gemeenten niet om een bibliotheek te subsidiëren, maar stelt in artikel 6 wel voorwaarden aan de procedure voor het beëindigen van subsidie of het fors verminderen van het budget, zodat de bibliotheek niet langer aan het stelsel kan deelnemen. In dat geval moet voorafgaand aan het besluit de gemeente overleggen met belanghebbenden, waaronder buurgemeenten en ingezetenen. Zo nodig maken zij afspraken over de toegankelijkheid van een openbare bibliotheekvoorziening voor het betrokken algemene publiek. Bij een voorgenomen sluiting kunnen inwoners van de desbetreffende gemeente voorstellen doen voor het behoud van de voorziening of voor de overname van het beheer daarvan (right to challenge).

2.2. Vijf functies van het bibliotheekwerk

Een bibliotheekvoorziening die een publieksfunctie vervult, dus de lokale bibliotheken en de digitale bibliotheek, moet volgens artikel 5 van de Wsob de volgende vijf functies vervullen, die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek:

1. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
2. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
3. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
4. organiseren van ontmoeting en debat;
5. laten kennis maken met kunst en cultuur.

Met de vastlegging dat deze vijf functies bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen en de verbetering van hun kansen in de maatschappij, is aangesloten op het Manifest over de openbare bibliotheek van Unesco. Bibliotheken zijn, om deel te nemen aan het stelsel, verplicht de vijf functies te vervullen. Indien hier niet aan wordt voldaan wordt de bibliotheek uitgesloten.

2.3. Rollen en verantwoordelijkheden gemeenten

De gemeente is verantwoordelijk voor het lokale bibliotheekwerk. De centrale organisatie van de digitale bibliotheek heeft als consequentie dat de lokale verantwoordelijkheid in hoofdzaak de fysieke bibliotheek betreft en in het digitale domein alleen specifieke lokale toepassingen (zoals bijvoorbeeld de sociale kaart).

De lokale verantwoordelijkheid heeft betrekking op de beschikbaarheid, de omvang en de kwaliteit van de voorziening. De gemeente dient zich bij de uitoefening van de verantwoordelijkheid rekenschap te geven van de gemiddelde afstand tussen de lokale bibliotheekvoorziening en de inwoners van de gemeente(n). De gemeente stimuleert de bibliotheek aan de verplichtingen te voldoen, om deel te nemen aan het bibliotheeknetwerk.

De Wsob handhaaft de bestaande decentrale structuur van het fysieke bibliotheekwerk, waarbij gemeenten in grote mate zelf kunnen beslissen over de inrichting van het lokale bibliotheekwerk. Lokale keuzes daarin bepalen het bekostigingsniveau. Er geldt geen minimaal bekostigingsniveau. Gemeenten hebben, zoals ook voorheen, de mogelijkheid om een jeugdcontributie in te stellen.

De gemeente mag zelf besluiten welke partij het bibliotheekwerk uitvoert. Dat mag ook een commerciële aanbieder zijn.

De Wsob legt geen verplichting op aan gemeenten om een bibliotheek in stand te houden. Wel is vastgelegd dat bij de sluiting van de bibliotheekvoorziening overleg moet worden gevoerd met belanghebbenden, waaronder de ingezetenen, met als inzet de toegang tot de openbare bibliotheek te borgen.

Uitgangspunt van de Wsob is dat alle burgers toegang hebben tot een lokale bibliotheek. Dat betekent echter niet dat elke gemeente over een eigen bibliotheek(vestiging) moet beschikken.

- Gemeenten kunnen in grote mate zelf kunnen beslissen over de inrichting van het lokale bibliotheekwerk.
- Het is belangrijk dat de bibliotheekvoorziening voor de burger bereikbaar is. Er bestaat daarvoor geen vaststaande norm. De gemeente is verantwoordelijk voor de inschatting daarvan.
- Het is belangrijk dat inwoners toegang hebben tot alle functies van de bibliotheek. Het is afhankelijk van de lokale omstandigheden of alle functies aanwezig moeten zijn in de gemeente, of dat de toegankelijkheid van een functie in een andere gemeente voldoende is voor de inwoners.

Bij een voorgenomen sluiting kunnen inwoners van de desbetreffende gemeente voorstellen doen voor het behoud van de voorziening of voor de overname van het beheer daarvan.

3. Trends

3.1. Omgevingsfactoren

Was de bibliotheek ooit een onomstreden instituut, nu moet zij vechten om haar bestaansrecht en staat het voortbestaan in veel gemeenten onder druk. De crisis in de bibliotheeksector vindt hoofdzakelijk een oorzaak in de trends van ontleding (minder lezen) en digitalisering (intrede van e-books en de toegankelijkheid en beschikbaarheid van internet).

Hiernaast is er bij vele gemeenten sprake van budgettaire druk. De financiering van bibliotheken door gemeenten is daardoor afgenomen. Ook in Leudal is hier sprake van.

3.2. Trends

In de maatschappij zijn ook trends die aanknopingspunten bieden voor het bibliotheekwerk. Achtereenvolgens gaan wij in op de volgende ontwikkelingen

1. Het belang van kennis neemt toe.
Nederland wil een kenniseconomie zijn en streeft naar een toppositie op internationaal niveau. Een belangrijk kenmerk voor een kenniseconomie is dat burgers zich hun hele leven kunnen blijven ontwikkelen. Nog meer dan vroeger en nu, zal een leven lang leren in de toekomst van essentieel belang zijn. Er komt meer nadruk te liggen op het leren buiten de formele structuren van het onderwijs. Goed kunnen lezen is een voorwaarde voor volwaardige maatschappelijke participatie.
2. Mediawijsheid wordt onmisbaar.
Niet alleen goed kunnen lezen is een voorwaarde voor maatschappelijke participatie. Met de enorme groei van de wereldwijd geproduceerde digitale informatie groeit het belang om goed met die informatie te kunnen omgaan. Het verwerven van die vaardigheden gaat verder dan technische vaardigheden alleen. Ook inhoudelijke vaardigheden als zoeken, selecteren en evalueren van informatie, en strategische vaardigheden zijn van groot belang.
3. Digitalisering zet door.
Digitalisering zorgt er voor dat toegankelijkheid en snelheid van informatie toenemen, met als gevolg een explosieve groei in digitale content. Mede door deze ontwikkeling is zowel de omvang van het informatieaanbod als de manier waarop het wordt gebruikt, aan grote veranderingen onderhevig. Door de digitalisering is content gemakkelijker te raadplegen
4. Belang van netwerken neemt toe.
Waar voorheen de samenleving was gestructureerd rondom instituten, is nu een verschuiving te zien naar structuren rondom het individu en de community (gemeenschap) buiten deze instituten om. In de huidige samenleving spelen onderlinge connecties, kennisdeling en samenwerking een steeds belangrijkere rol. Door technologische ontwikkelingen zijn de mogelijkheden vergroot om producten op grotere schaal te huren, lenen, ruilen, geven en delen. Ook het uitwisselen van kennis en informatie vindt in steeds grotere mate online plaats.
5. De participatiesamenleving.
De verzorgingsstaat ontwikkelt zich naar een participatiemaatschappij waarin burgers zelf een actieve rol hebben in plaats van op de overheid te leunen. Het uitgangspunt van het overheidsbeleid is dat de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van de burger dient te worden gefaciliteerd en gestimuleerd.
6. Cultureel ondernemerschap.
Lange tijd waren de continuïteit en ontwikkeling van het cultuuraanbod in Nederland verzekerd – of op zijn minst voorspelbaar – door een trendvolgende manier van publieke en private financiering. Maar die tijd is voorbij en komt zeker op korte termijn niet terug.
7. Demografische krimp en urbanisatie.
Niet alleen de vergrijzing maar ook de ontgroening (minder jeugd) zal van vergaande invloed zijn op de lokale samenleving en het beleid van gemeenten.

4. Regionale samenwerking

4.1. Regionale samenwerking en uitvoering

De Stichting Bibliocenter te Weert voert het bibliotheekwerk binnen de gemeente Leudal uit. Naast de gemeente Leudal participeert ook Maasgouw, Nederweert en Weert in Bibliocenter. Voorsnog zijn er op korte termijn geen uitbreiding in het aantal deelnemers of een mogelijk fusie te verwachten. Wel wordt door Bibliocenter nadrukkelijk de samenwerking met andere bibliotheekorganisaties gezocht.

5. Leudal

5.1. Coalitieakkoord "Op Vertrouwen een toekomst bouwen"

In het opgestelde coalitieakkoord staat ten aanzien van het bibliotheekwerk het volgende opgenomen:

"het college komt met de kaders waarbinnen het nieuwe bibliotheekbeleid wordt vorm gegeven binnen de vastgestelde begroting, met aandacht voor laaggeletterdheid. De samenwerking met de scholen loopt prima. De uitdaging wordt gezocht in het combineren van doelstellingen. Vaak zijn meerdere beleidsterreinen (o.a. binnen de 3 decentralisaties) met hetzelfde bezig. Dubbeling dient te worden voorkomen. We gaan het beleid vormgeven samen met onze strategische partners. Ook gaan we aanspraak maken op gelden die beschikbaar zijn bij het rijk en provincie". Voorbeelden van uitvoering zijn de huisvesting van de heemkundeverenigingen in Neer en Heythuysen met het bibliotheekwerk waardoor gebruik kan worden gemaakt van elkaars deskundigheid en een op elkaar aanvullend aanbod creëren. Ook het in 2016 afgesloten taalakkoord (bestrijding laaggeletterdheid) is een voorbeeld van verbinding tussen de partners met als doel gebruik te maken van elkaars deskundigheid om een grotere doelgroep te bereiken.

5.2. Feiten en cijfers Leudal

Uit de als bijlage toegevoegde overzichten van subsidies en stats per gemeente (2011-2016) kunnen we een aantal opvallende zaken destilleren (tabel 1 en 2).

- De gemeentelijke subsidie is in vijf jaar tijd afgenomen van € 829.101 (2011) naar € 285.000 (2016). Een daling van ongeveer 65%.
- De kosten voor personeel zijn in vijf jaar tijd gehalveerd (van € 489.888 naar € 202.700). Eenzelfde trend is te zien voor de kosten van huisvesting.
- Als we kijken naar het totaal aantal leden dan is er ten opzichte van vijf jaar geleden sprake van een lichte daling (ongeveer 5%). Echter er is sprake van een stijging van het aantal jeugdden (ongeveer 10%) terwijl het aantal volwassen leden met ongeveer 30% is afgenomen. Opvallend is dat in de doelgroep jeugd het aantal leden van 14-17 jaar bijna verdubbeld is.
- Het aantal bezoekers aan de vestigingen is bijna gehalveerd (van 109.000 naar 58.806). Daarentegen zien we een toename van het aantal deelnemers aan projecten en het bezoek van de website.
- Het aantal uitleningen is over de gehele linie afgenomen. Dit komt ook overeen met de eerder genoemde ontwikkeling rondom ontlezing.
- Het aantal locaties is met 1 gestegen. Echter het soort locatie is fors veranderd. Zo is er binnen Leudal geen sprake meer van een Full-service vestiging.

Op dit moment kent de gemeente Leudal dus 11 vestigingen¹. In de volgende dorpen zijn Bibliotheekpunten gevestigd: Baexem, Haelen, Heibloem, Heythuysen, Horn, Ittervoort, Neer en

¹ Full service bibliotheek: voorziening voor alle leeftijden op het gebied van leren, lezen en informeren. Bibliotheek op school (dBos): voorziening op basis van landelijke formule met actuele collectie voor kinderen ondersteund door gediplomeerde leesconsulenten.

Roggel. In de dorpen Ell, Grathem, Kelpen-Oler is sprake van een bibliotheek op school. In Heibloem is er sprake van een burgerinitiatief waarvoor de gemeenschapsraad separaat wordt gefinancierd (€ 7.500 in 2017).

6. Regionaal kader

Door de samenwerkende gemeenten is in samenwerking met Bibliocenter een regionaal beleidskader opgesteld. Dit is vormgegeven in de samenwerkingsovereenkomst Bibliocenter 2017-2020.

6.1. Visie

De volgende visie is geformuleerd:

"Bibliocenter zet in op de functies leren, lezen en informeren en sluit daarbij aan op de ontwikkelingen in het sociaal domein. De functies cultuur en ontmoeten worden uitgevoerd in de context van lezen leren en informeren. Nieuwe vormen van dienstverlening worden ontwikkeld en toegepast, in samenwerking met maatschappelijke partners en in aansluiting op de landelijke, digitale bibliotheekdiensten. Er wordt continue gewerkt aan een bibliotheek die blijft inspelen en anticiperen op de actuele vraagstukken vanuit de bekende idealen. Bibliocenter ontwikkelt zich verder tot een ondernemende en verbindende organisatie waar een leven lang leren wordt ondersteund. De Bibliotheek functioneert als open leercentrum waar formele, non-formele en informele leerprocessen worden ondersteund en waar kennisdeling en uitwisseling van ideeën centraal staat".

Dit is een voortzetting van het beleid waar Bibliocenter sinds 2011 aan werkt en waar landelijk aandacht voor is. Zo heeft Bibliocenter de tweede prijs behaald bij de verkiezing Beste Bibliotheek van Nederland 2015.

6.2. Programmalijnen

Voor de komende periode zijn de prioriteiten uitgewerkt in een drietal programmalijnen².

Taal- en mediavaardigheden: ondersteuning formeel leren

Ook het (formeel) onderwijs maakt fundamentele veranderingen door. Van "leren om te doen" naar "doen om te leren". Taalvaardigheid, rekenvaardigheid en probleemoplossend vermogen worden als kernvaardigheden beschouwd door het ministerie van OCW. Ondersteuning wordt vooral geleverd op het terrein van taal, lezen en mediavaardigheid. Dit onder andere door inzet van de Bibliotheek op school. Het primaire doel is bestrijding van laaggeletterdheid en verbetering van mediavaardigheden.

Taal- en mediavaardigheden: non-formeel en informeel leren

Het opbouwen en op peil houden van leesvaardigheden door samenwerking met scholen, kinderopvang en consultatiebureaus. Het primaire doel is preventieve en curatieve bestrijding van laaggeletterdheid van (kwetsbare) burgers. (jong en oud).

Third place voor persoonlijke ontwikkeling: non-formeel en informeel leren

Om mensen te helpen bij de ontwikkeling van 21^e-eeuwse vaardigheden (ICT-vaardigheden, creativiteit en goede sociale en communicatie vaardigheden) biedt de bibliotheek een niet-formele

Bibliotheekpunten: Dbos aangevuld met een kleine collectie voor volwassenen, totale collectie is opvraagbaar, vrijwilligers vervullen rollen als gastvrouw/heer.

² Formeel leren: wanneer leerprocessen plaatsvinden in een georganiseerde en gestructureerde omgeving en expliciet als leren worden benoemd. Het leidt vaak tot een diploma of certificaat.

Non-formeel leren: activiteiten die niet expliciet als leren zijn omschreven maar die toch een belangrijke leercomponent inhouden.

Informeel leren: er wordt geleerd als 'toevallig neveneffect'. Leren gebeurt spontaan en vaak niet bewust.

leeromgeving voor een diverse doelgroep. Het primaire doel is bijdragen aan de participatie van (kwetsbare) burgers door verbetering van de vaardigheden.

Resumerend kan gesteld worden dat op basis van de visie en de 3 geformuleerde programmalijnen verder wordt gebouwd op de eerder ingeslagen weg. Niet zozeer de focus op de "traditionele" boekencollectie maar meer naar connectie (samenwerking) waarbij de expertise van Bibliocenter wordt ingebracht.

7. Bijlagen

Tabel 1: subsidies en kosten ontwikkeling gemeente Leudal 2011-2016

Tabel 2: Statistische resultaten gemeente Leudal 2011-2016

7.1. Tabel 1

Subsidies & Stats per gemeente 2011-2016

Leudal

14-2-2017

Subsidie en kosten	2011	Index	2012	Index	2013	Index	2014	Index	2015	Index	2016	Index	2017	Index
Opbrengsten											Begroting			
Gemeentelijk subsidie	829.101	100	680.246	82	694.965	84	689.640	83	550.000	66	380.000	34	380.000	46
Overige opbrengsten	175.223	100	242.373	138	217.573	124	211.503	121	191.294	109	72.571	41	84.954	48
Totaal	1.004.324		922.619		912.538		901.143		741.294		452.571		464.954	
Kosten														
Bestuur en organisatie	28.820	100	22.712	79	23.089	80	26.691	93	27.671	96	11.420	40	17.250	60
Huisvesting	214.471	100	199.478	93	206.169	96	148.840	69	105.924	49	118.800	11	133.644	62
Personeel	489.888	100	472.211	96	441.172	90	419.443	86	538.971	110	202.700	41	217.756	44
Administratie en transport	36.896	100	36.602	99	24.433	66	26.083	71	22.499	61	20.042	54	10.650	29
Automatisering	52.847	100	58.070	110	65.384	124	64.725	122	43.574	82	41.814	79	26.500	50
Collectie en media	165.985	100	149.271	90	146.113	88	149.075	90	123.148	74	58.000	35	59.500	36
Overige kosten	9.223	100	12.995	141	15.549	169	20.291	220	3.604	39	-	0	-	0
Totaal	998.130	100	951.339	95	921.909	92	855.148	86	865.391	87	452.776	36	465.300	47
Resultaat	6.194		-28.720		-9.371		45.995		-124.097		-205		-346	

7.2. Tabel 2

Statistische resultaten	2011	Index	2012	Index	2013	Index	2014	Index	2015	Index	2016	Index	2017	Index
Inwoners	36.606	100	36.448	100	36.426	100	36.219	99	36.233	99	36.137	99		
Leden	6.671	100	6.724	101	6.781	102	6.701	100	6.570	98	6.346	95		
0-13	3.171	100	3.057	96	3.084	97	3.042	96	3.110	98	3.009	95		
14-17	751	100	898	120	1.013	135	1.077	143	1.218	162	1.305	174		
Volwassenen	2.651	100	2.650	100	2.560	97	2.451	92	2.116	80	1.895	71		
Publieke Diensten														
Bezoekers vestingen	109.786	100	103.756	95	95.307	87	88.007	80	67.431	61	58.806	54		
Uitleeningen	308.856	100	293.534	95	276.444	90	272.838	88	249.205	81	217.786	71		
Jeugd	163.149	100	146.979	90	139.429	85	138.496	85	125.301	77	112.516	69		
Volwassenen	109.719	100	108.535	99	100.935	92	99.772	91	92.817	85	80.620	73		
AVM	3.882	100	4.871	125	4.611	119	3.262	84	2.074	53	1.231	32		
Tijdschriften	32.106	100	33.149	103	31.469	98	31.308	98	29.013	90	23.419	73		
Locaties	10	100	10	100	11	110	11	110	11	110	11	110		
Full-service vestiging	5	100	3	60	3	60	1	20	1	20	-	0		
Bibliotheekpunt	1	100	4	400	5	500	7	700	7	700	6	600		
Servicepunt oude stijl	4	100	3	75	3	75	3	75	3	75	1	25		
Bibliotheek op School	0	100	-	0	-	0	-	0	-	0	4			

--	--